

СТАНОВИЩЕ

от проф. Момчил Методиев, дн (2.2 История и археология)

Департамент „История“, Нов български университет

върху научните трудове за участие в конкурс за заемане академичната длъжност „доцент“, в професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата“, обявен в „Държавен вестник“, бр. 5 от 16 януари 2024 г., с кандидат гл. ас. д-р Теодора Карамелска

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Нов български университет

Д-р Теодора Карамелска е единствен кандидат по конкурса за академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата“. Представените документи удостоверяват, че нейните научни изследвания и преподавателска работа, административна и обществена дейност покриват напълно и дори надхвърлят минималните национални изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България за заемане на академичната длъжност „доцент“, както и на Наредбата за развитие на академичния състав на НБУ.

II. Изследователска (творческа) дейност и резултати

Научните интереси на д-р Теодора Карамелска са свързани основно с религиозните представи и нагласи на българите в условията на късната модерност.

На тази тема е посветен и представеният хабилитационен труд, озаглавен *Вярваи, но не религиозен. Български контексти на холистичната спиритуалност*, издаден от Нов български университет през 2023. Принципно предимство на всеки хабилитационен труд е той да бъде посветен на слабо изследвана тема, а още по-голямо предимство е и ако тази тема е свързана със социално „невидим“, но в същото време значим и широко обсъждан в обществото проблем. Представеният хабилитационен труд отговоря напълно на тези две очаквания, а развитите в него изследователските перспективи могат да бъдат окачествени като новаторски и оригинални.

Монографията разглежда „трансформациите на религиозността в късната модерност“, а заявената в нея цел е „да се покаже, че в съвременния български посткомунистически контекст успоредно с опитите за ревитализиране на традиционното за страната източно православие религиозното е приело други значими социални форми, заслужаващи социологически анализ“.

Изследването е разделено на увод, три глави, и заключение. Първа глава напълно отговаря на своето заглавие – „Религия и модерност: теоретични проблематизации“, където въз основа на теоретичните обобщения на Георги Зимел, Макс Вебер и Ернст Трьолч са разгледани „основните характеристики на спиритуалността като специфична форма на организация на веровия опит, съществуваща успоредно с другите два основни социологически типа – църквата и сектата.“ След като е анализирана тази типологията, авторът въвежда и обяснява понятието „холистична спиритуалност“. От ключово значение в тази глава е разграничението между „религията“, като „затворена в рамките на институционализираната ритуалност и предзададената нормативност“, и „спиритуалността“ като свързана със субективния опит.

Втора глава, „Културни репрезентации на холистичната спиритуалност“, разглежда приложението на този теоретичен модел в настоящите български условия, включително и отношението на православната църква към тези нови явления. Това е направено въз основа на ясни емпирични данни, придобити от научния проект „Ум, тяло и дух“: женската религиозност между спиритуалността и холистичните практики“, допълнени от резултатите, придобити от представителното Европейско изследване на ценностите, както и от дълбочинни биографични интервюта. Всичко това позволява на автора не просто да проследи приложението на един въведен от чужди автори научен модел към българското общество, но и да вземе под внимание специфичния български опит, свързан с преодоляването на наследството от атеистичната политика на комунистическата държава.

В трета глава, „Биографичните изследвания в социологически контекст“ въз основа на подбрани дълбочинни интервюта, авторът се спира и анализира някои ключови моменти от трансформацията на религиозни опит в отделни житейски казуси и примери.

Може да се обобщи, че основно предимство на предложения хабилитационен труд е, че той следва ясна и разбираема методология, която стъпва върху добре разработен и широко признат теоретичен модел в световната социологическа наука, и сравнява изводите от този теоретичен модел с ясни и убедителни емпирични данни за България, което позволява и разгръщането на съответните изводи. Както убедително заключава авторът, „преживяването за индивидуална свобода в холистичната спиритуалност е сред факторите за ерозия на исторически формиралите се общностни връзки“. Всичко това води до все по-голяма комплексност на религиозното поле, което прави възможно хората носители на тази холистична спиритуалност да се определят като „вярващи, макар и не религиозни“. Важен допълнителен извод от цялото изследване е, че сред основните носители на тази

„холистична спиритуалност“ са високообразовани и определящи се като успешни жени, което създава възможност за тяхното „изплъзване от традиционно отредените им социално-полови идентичности“, без те да се отказват от специфичните за тях задачи и роли.

Представената монография обобщава дългогодишните занимания и интерес на автора към „холистичната спиритуалност“ в частност, а по-общо - към промените в нагласите на религиозността в българското общество. Монографията надгражда и обобщава теми и въпроси, разработени в множество представени за конкурсната процедура статии, публикувани в български и чужди научни периодични издания. Не на последно място, в статиите е представена и сравнителната перспектива между България и Румъния по отношение на тези трансформации в посткомунистическия контекст, което дава възможност за аргументиране на извода за различните пътища, по които поемат обществата в двете страни, което може да бъде обяснено и с различните политики към религията, провеждани от двете съседни държави в условията на комунизма.

Всичко това позволява да бъде направено обобщението, че кандидатът д-р Теодора Карамелска вече е утвърдена като един от водещите социолози в България по темата за промените в религиозните нагласи в българското общество, което е белег от една страна, за устойчивост на нейните научни интереси, а от друга – и за нейния самостоятелен и оригинален подход, съчетан с много добро познаване на световната литература по този въпрос. Още повече, че тази тема често остава „невидима“ и за социологията и другите социални науки, което прави приносите на кандидата полезни и за други научни дисциплини, доказателство за което са и цитиранията на нейните научни трудове от други български и чужди учени, посочени в конкурсната процедура.

В тази област следва да бъдат посочени и отличени преводите на д-р Карамелска на специализирана научна литература, отличени и от Съюза на преводачите в България, което не само обогатява нейните лични интереси и търсения, но и спомага за разширяването на научните хоризонти в България.

III. Учебна и преподавателска дейност

Д-р Теодора Карамелска има богата и успешна преподавателска практика в Нов български университет. Както показва приложената документация, тя е преподавала и продължава да преподава множество курсове в Бакалавърска програма „Социология“, Бакалавърска програма „Философия – дистанционно обучение“, Магистърска програма „Социално предприемачество“, Магистърска програма „Език и публичност. Философски и социологически подходи към езика“, както и редица общообразователни курсове, като

В
С
И
Ч
К
И

Т
Я

Х **IV. Административна и обществена дейност**

Административната и обществена дейност на кандидата д-р Теодора Карамелска
П
Включва членство в редица административни и научни структури, от които могат да бъдат
О
Отличени позициите ѝ на заместник-директор на Центъра за изучаване на европейските
Д
Ценности към НБУ (от 2016 г.); член на редакционния съвет и заместник-главен редактор
На сп. *Социологически проблеми*, издание на Института по философия и социология и
Б
Българската социологическа асоциация, както и член на секция „Биографични
Р
Изследвания“ към Германското общество по социология. Сред административните
Ж
Позиции, заемани от нея може да бъде посочено и членството ѝ членството в Библиотечния
а
Съвет на НБУ в периода 2017-2018 г.

и **V. Лични впечатления от кандидата (ако има такива)**

Познавам гл. ас. д-р Теодора Карамелска както като колега и преподавател в
департамент „Философия и социология“ на Нов български университет, така и като автор в
В
списание „Християнство и култура“. Впечатленията ми от нея са изцяло положителни, като
мога да кажа, че тя е съвестен изследовател и преводач на научни текстове, коректен колега,
С
който работи изключително отговорно със студентите. Впечатляващ е нейният стремеж да
и
поддържа добра работна и академична атмосфера, както и нейната способност за екипна
С
работа. Освен нейните безспорни качества като преподавател и изследовател, тя се отличава
Т
с колегиалност, готовност за сътрудничество и способност за работа в екип, качества, които
е
допълнително подкрепят нейната кандидатура за заемане на академичната длъжност
М
„доцент“ в НБУ.

Т **VI. Мнения, препоръки и бележки по дейността и постиженията на кандидата**

а

м
у
д

От изчетените материали бих препоръчал по-голяма терминологична прецизност при употребата на някои исторически религиозни реалии и термини. Повод за това ми дава споменатите в монографията „кръстители“ от XVI век, обект на изследванията на Ернст Трьолч. Терминът „кръстители“ е буквален превод на термина, използван от Трьолч в неговите текстове, но на български трайно се е утвърдило името на тази религиозна деноминация в нейния оригинален вариант „баптисти“ (съответно „анабаптисти“), така те са употребявани и в българската историческа наука. Това е и името, с което самите „баптисти“ наричат себе си в България, включително и при опита са за повторно навлизане в страната в началото на 90-те години на XX век, поставило началото на едно от новите религиозни явления в България („пробуждания“, според тяхната терминология) веднага след края на комунизма. Споровете в науката за употребата на конкретни термини и особено за техните български съответствия са постоянни, затова и тази забележка е направена с ясното съзнание за невъзможността за постигане на пълна терминологична прецизност, не на последно място и заради свободата на един изследовател, а и преводач, да употребява българските съответствия на съответната световна научна терминология.

Заклучение:

Всичко казано дотук ми позволява да направя обобщението, че гл. ас. д-р Теодора Карамелска е доказан изследовател в областта на социологията, водещ експерт по темата за трансформациите на религиозния опит на българите в условията на късната модерност. Това ми дава основание с пълна убеденост да заявя положителното си мнение за кандидатурата на гл. ас. д-р Теодора Карамелска за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата“ на Нов български университет. Като член на научното жури ще гласувам положително за нейната кандидатура и за допускането ѝ до избор от Академичния съвет на НБУ.

София, 7 май 2024 г.

(проф. Момчил Методиев, дн)